

GEORGE ORWELL

NA DNE
V PARÍŽI
A LONDÝNE

GEORGE ORWELL

Na dne v Paříži
a Londýne

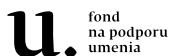
Z angličtiny preložil Tomáš Mrva

premedia

**GEORGE
ORWELL**

**NA DNE
V PARÍŽI
A LONDÝNE |**

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

GEORGE ORWELL:
Na dne v Paríži a Londýne
Prvé vydanie

Down and Out in Paris and London
Copyright © 1933 by George Orwell
Translation and epilogue © Tomáš Mrva, 2021
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2021
All rights reserved

ISBN 978-80-8159-956-9

Ó, nenávidená chudoba!

Aký ponižujúci je tvoj údel!

CHAUCER

Parížska ulica Rue du Coq o siedmej ráno. Rad-radom sa z ulice ozývajú zúrivé, dusivé výkriky. Madame Monceová, majiteľka malého hotela oproti môjmu, vyšla na chodník, aby dohovorela nájomníčke na treťom poschodí. Na bosých nohách mala dreváky a šedivé vlasy jej splývali na ramená.

Madame Monceová: „*Sacrée salope!*“ Koľkokrát som vám povedala, aby ste nerozmačkávali ploštice na tapetách? Čo si myslíte, že ten hotel je váš či čo? Prečo ich nemôžete vyhodiť von oknom ako všetci ostatní? *Espèce de traînée!*****

Žena na treťom poschodí: „*Va donc, eh! Vieille vache!******

Potom nasledoval pestrý chór výkrikov, keď sa z každej strany otvárali okná a do hádky sa zapojila polovica ulice. Po desiatich minútach náhle nastalo ticho, keď okolo prešiel oddiel vojenského jazdectva a ľudia prestali kričať, aby si ho mohli pozrieť.

Opisujem tento výjav, len aby som zachytil ducha Rue du Coq d'Or. Niežeby hádky boli jediné, čo sa tam dialo – len zriedka sa však stalo, že by ráno ubehlo bez podobného výbuchu. Atmosféru ulice tvorili škriepky a bezútešné výkriky pouličných predavačov a krik detí loviacich pomarančovú kôru spomedzi dlažobných kociek a v noci hlasný spev a kyslý zápach z vozíkov s odpadkami.

Bola to veľmi úzka ulica – úžlabina vysokých, ošarpaných domov, ktoré sa k sebe čudne nakláňali, akoby zamrzli

* Prekliata cundra!

** Šľapka jedna!

*** Strč sa, ty stará krava!

uprostred pádu. Všetky domy slúžili ako hotely, ktoré boli po strop zaplnené nájomníkmi, väčšinou Poliakmi, Arabmi a Talianmi. Na prízemí hotelov sa nachádzali drobné bistrá, kde ste sa mohli opiť v prepočte za jeden šiling.¹ V sobotu večer bola opitá približne tretina mužských obyvateľov. Bili sa kvôli ženám a arabskí nádenníci obývajúci najlacnejšie hotely mali záhadné spory, ktoré riešili hádzaním stoličiek a občas aj revolvermi. V noci sa policajti odvážili prechádzať touto ulicou len vo dvojici. A predsa uprostred tohto hluku a špiny žili bežní ctihodní francúzski obchodníci, pekári, práčky a ďalší. Držali pokope a postupne si hromadili malý majetok. Bol to pomerne reprezentatívny parížsky slum.

Môj hotel sa volal Des Trois Moineaux. Bola to tmavá, vratká päťpodlažná králikáreň rozdelená drevenými priečkami na štyridsať izieb. Izby boli malé a stále špinavé, pretože tam nebola žiadna slúžka, a madame F., *patronne*, nemala čas upratavať. Steny boli tenké ako zápalkové škatuľky a na zakrytie dier sa používala jedna vrstva ružových tapiet za druhou, ktoré sa odlepovali a prebýval v nich nespočet ploštíc. Blízko stropu celý deň pochodoval zástup ploštíc ako šík vojakov. V noci vyhladnuté zliezali dole, takže ste každých pár hodín museli vstať a hromadne ich pozabíjať. Niekedy, keď to s ploštícami bolo už veľmi zlé, bolo treba zapáliť síru a vyhnať ich do vedľajšej izby. Následne sa obyvateľ susednej izby pomstil, keď zasíril svoju izbu a vyhnal ploštice späť. Bolo to špinavé, ale domáce miesto, pretože madame F. a jej manžel boli dobráci. Nájomné za izbu sa pohybovalo od tridsiatich po päťdesiat frankov za týždeň.

Nájomníci sa každú chvíľu menili. Zväčša to boli cudzinci, ktorí sa zjavili bez batožiny, zostali týždeň a potom znova zmizli. Venovali sa všetkým možným povolaniam – našli ste tu obuvníkov, murárov, kamenárov, nádenníkov, študentov, prostitútky, zberačov odpadkov. Niektorí z nich boli neuve-

riteľne chudobní. V jednej manzarde žil bulharský študent, ktorý vyrábala módne topánky pre americký trh. Od šiestej do dvanásť sedel na posteli, kde ušil tucet topánok, za ktoré dostal tridsaťpäť frankov. Po zvyšok dňa chodil na prednášky na Sorbonne. Študoval náboženstvo a na podlahe posiatej odrezkami kože ležali prednou stranou nadol teologické knihy.

V ďalšej izbe bývala Ruska so synom, ktorý sa označoval za umelca. Matka pracovala šesťnásť hodín denne, plátala ponožky za dvadsaťpäť centimov za kus, kým slušne vyobliekaný syn sa povaloval v kaviarňach na Montparnasse. Jednu z izieb si prenajímali dvaja rôzni nájomníci, jeden pracoval cez deň a druhý v noci. V ďalšej izbe sa vdovec delil o posteľ so svojimi dvoma vyrastenými dcérami. Obidve boli suchotínárky.

V hoteli žili výstredné postavy. Parížske slumy sú zhromaždiskom čudákov – ľudí, ktorí upadli do osamelého, pološialeného spôsobu života a vzdali sa snahy o normálnosť či slušnosť. Chudoba ich oslobodzuje od bežných noriem správania, tak ako peniaze oslobodzujú ľudí od práce. Niektorí nájomníci v našom hoteli mali neopísateľne zvláštny život.

Napríklad Rougierovci boli starí, otrhaní trpaslíci, ktorí sa živili pozoruhodným spôsobom. Na bulvári St. Michel predávali pohľadnice. Zvlášťne na tom bolo, že ich predávali v zalepených obaloch ako pornografiu, ale v skutočnosti na nich boli fotografie zámkov na Loire. Kupujúci na to prišli príliš neskoro a, samozrejme, nikdy sa nestážovali. Rougierovci zarábali týždenne asi sto frankov a vďaka neúprosnému hospodáreniu dokázali byť vždy napoly hladní a napoly opití. Ich izba bola taká špinavá, že zápach z nej bolo cítiť aj o poschodie nižšie. Podľa madame F. si ani jeden z nich štyri roky nevyzliekol svoje šaty.

Alebo tam bol Henri, ktorý pracoval v kanalizácii. Bol to vysoký, melancholický muž s vlnitými vlasmi, ktorý vo vy-

sokých kanálnických topánkach vyzeral dosť romanticky. Henriho zvláštnosťou bolo, že ak nešlo o prácu, nerozprával doslova celé dni. Ešte pred rokom bol šoférom v dobrej firme a sporil si peniaze. Jedného dňa sa zamiloval, a keď ho dievča odmietlo, stratil nervy a dokopal ho. Dokopané dievča sa do Henriho zúfalo zamilovalo a dva týždne spolu žili a minuli tisíc frankov z Henriho úspor. Potom ho dievča podviedlo. Henri ju bodol do ramena a na šesť mesiacov skončil vo väzení. Hneď po pobodaní sa dievča do Henriho zamilovalo ešte viac, udobrili sa a dohodli, že keď sa Henri vráti z basy, kúpi si taxík, zoberú sa a usadia. O dva týždne neskôr mu však bola dievčina opäť neverná, a keď sa Henri vrátil z väzenia, bola v druhom stave. Henri už ju znova nepobodol. Vybral všetky úspory a vydal sa hýriť, čo sa skončilo ďalším mesiacom väzenia. Potom išiel pracovať do kanalizácií. Nič nepodnietilo Henriho, aby prehovoril. Ak ste sa ho opýtali, prečo pracuje v kanáloch, jednoducho prekrížil zápästia, aby naznačil putá, a mykol hlavou smerom na juh k väzeniu. Zdá sa, že to nešťastie ho za jeden deň pripravilo o rozum.

Alebo tam bol Angličan R., ktorý žil šesť mesiacov z roka v londýnskej štvrti Putney s rodičmi a šesť mesiacov vo Francúzsku. Počas pobytu vo Francúzsku pil štyri litre vína denne a v sobotu šesť litrov. Raz cestoval až na Azorské ostrovy, pretože víno je tam lacnejšie než kdekoľvek v Európe. Bol to nežný, domácky chlapík, nikdy nebol násilný alebo hádavý. A nikdy nebol triezvy. Dopoludnia ležal v posteli a potom do polnoci sedel vo svojom kúte bistra, kde ticho a systematicky nasával. Keď popíjal, rozprával uhladeným, zženšteným hlasom o starožitnom nábytku. Okrem mňa bol R. jediný Angličan v tejto štvrti.

Bolo tam množstvo ďalších ľudí, ktorí žili rovnako excentricky ako títo: monsieur Jules, Rumun so skleným okom, ktorý to však nepriznával, kamenár z Limuzínska Fureux,

žgrloš Roucolle – ktorý však umrel pred mojím príchodom – či starý obchodník s handrami Laurent, čo zvykol kopírovať svoj podpis z kúska papiera, ktorý nosil vo vrecku.

Bolo by zábavné napísať životopisy niektorých z nich, ak by na to bol čas. Snažím sa opísať ľudí v našej štvrti nie pre ich číru podivnosť, ale pretože všetci sú súčasťou tohto príbehu. Píšem o chudobe a môj prvý kontakt s chudobou bol v tomto slume. Tento slum so svojou špinou a čudnými osudmi bol jednak názorným príkladom chudoby a jednak pozadím mojich vlastných zážitkov. Preto sa snažím priblížiť vám, ako sa tam žilo.

Život v našej štvrti. Napríklad bistro na prízemí hotela Des Trois Moineaux. Drobná miestnosť s tehlovou podlahou, napoly pod zemou, so stolmi nasiaknutými vínom a s fotografiou pohrebu s nápisom „Crédit est mort“;* a robotníci s červenými šerpami krájajúci klobásu veľkými zatváracími nožmi; a madame F., úžasná sedliачka z Auvergne s tvárou odhodlanej kravy, ktorá celý deň pije malagu „na žalúdok“; a hra v kocky ako aperitív; a piesne o „Les Fraises et Les Framboises“** a Madelon, ktorá povedala, „Comment epouser un soldat, moi qui aime tout le régiment?“;*** a ľudia neskrývane sa milujúci na verejnosti. Večer sa v bistro stretávala polovica hotela. Kiežby som v Londýne našiel pub, ktorý je aspoň zo štvrtiny taký živý.

* Úver je mŕtvy (vo význame „na sekeru nenalievame“)

** Jahody a maliny

*** Ako si mám vziať vojaka, keď milujem celé vojsko?

V bistre sa dali počuť zvláštne rozhovory. Ako príklad vám opíšem Charlieho, jednu z miestnych kuriozít.

Charlie bol vzdelaný mladík z dobrej rodiny, ktorý ušiel z domu a žil z občasných zásielok peňazí. Predstavte si ho ružového a mladého, milého chlapčeka so sviežimi lícami a jemnými hnedými vlasmi a perami prehnane červenými a vlhkými ako čerešne. Chodidlá má drobné, paže abnormálne krátke a ruky zvrásnené ako bábätko. Keď rozpráva, má svoj typický spôsob tanca a poskakovania, akoby bol príliš šťastný a plný života na to, aby sa na chvíľu zastavil. Sú tri hodiny popoludní a v bistre nie je nikto okrem madame F. a jedného alebo dvoch nezamestnaných mužov, ale Charliemu je jedno, s kým sa rozpráva, ak môže hovoriť o sebe. Deklamuje ako rečník na barikáde, prevaľuje slová na jazyku a gestikuluje krátkymi rukami. Jeho malé prasačie oči sa lesknú nadšením. Je však akosi odporné pozeráť sa naňho. Hovorí o láske, svojej obľúbenej téme.

„Ah, l’amour, l’amour! Ah, que les femmes m’ont tue!* Beda, messieurs et dames, ženy sú mojou skazou, mojou beznádejnou záhubou. Mám dvadsaťdva rokov a som úplne vyčerpaný a odrovnaný. Čo všetko som sa však naučil, aké hĺbočiny múdrosti som preskúmal! Aké skvelé je nadobudnúť pravú múdrosť, stať sa v pravom zmysle slova civilizovaným človekom, stať sa raffiné, vicieux.“** A tak ďalej, a tak ďalej.

„Messieurs et dames, vidím, že ste smutní. Ah, mais la vie est belle*** – nesmiete byť smutní. Buďte veselší, úpenlivo vás prosím!

Čašu vínom zo Samosu naplňme,
na takéto veci nemyslíme!

* Ach, láska, láska! Ach, ako ma ženy zabijajú!

** s vyberaným vkusom, nerestný

*** Ach, ale život je pekný

Ah, que la vie est belle!**** Čujte, messieurs et dames, zo svojej skúsenosti vám porozprávam o láske. Vysvetlím vám pravý zmysel lásky – čo je skutočný cit, vyššie, vycibrenejšie potešenie, aké poznajú len civilizovaní ľudia. Porozprávam vám o najšťastnejšom dni svojho života. Beda, už sú preč časy, keď som mohol poznať také šťastie. Sú navždy preč – samotná možnosť, samotná túžba po nich je preč.

Počúvajte, teda. Bolo to pred dvoma rokmi. Môj brat – ktorý je právnik – bol v Paríži a rodičia mu povedali, aby ma našiel a zobral na večeru. S bratom sa nenávidíme, ale rozhodli sme sa, že nebudeme odporovať želaniu rodičov. Večerali sme a po troch fľašiach bordeaux sa hrozne opil. Zobral som ho do jeho hotela a cestou som kúpil fľašku brandy. Keď sme prišli na hotel, donútil som brata vypiť plný pohár – povedal som mu, že z toho vytriezvie. Vypil ho a okamžite padol na zem, akoby mal záchvat, na smrť ožratý. Zdvihol som ho a oprel chrbtom o posteľ. Potom som mu prehľadal vrecká. Našiel som tisícsto frankov a ponáhlal som sa s nimi dole schodmi, naskočil do taxíka a ušiel. Môj brat nepoznal moju adresu – bol som v bezpečí.

A kam ide človek, keď má peniaze? Samozrejme, do bordelu. Nemyslíte si však, že som išiel márne čas vulgárnymi orgiami, ktoré sa hodia tak pre nádenníkov! Dofrasa, som civilizovaný človek! Bol som prierberčivý, exigeant. Chápete, mal som vo vrecku tisíc frankov. Už bola poľnoc, kým som našiel, čo som hľadal. Narazil som na veľmi elegantného osemnásťročného mladíka v smokingu a s americkým účesom. Rozprávali sme sa v tichom bistre mimo bulvárov. Rozumel som si s ním. Zhovárali sme sa o tom a onom a diskutovali sme o spôsoboch rozptýlenia. O chvíľu sme nasadli do taxíka a odviezli sa preč.

**** Ach, aký je len život pekný!

Taxík zastavil v úzkej osamotenej uličke s jedinou plynovou lampou blikajúcou na jej konci. Medzi dlažobnými kockami boli tmavé mláky. Na jednej strane bol vysoký, holý múr ženského kláštora. Môj sprievodca ma zaviedol k vysokému, rozpadajúcemu sa domu so zadebnenými oknami a niekoľkokrát zabúchal na dvere. Čoskoro bolo počuť kroky a zvuk západiek a dvere sa trocha pootvorili. Cez ich okraj sa vystrčila ruka. Bola to veľká pokrivená ruka, ktorá nám nastrčila dľaň pod nos a pýtala si peniaze.

Môj sprievodca vložil nohu medzi dvere a schod. ‚Koľko chcete?‘ spýtal sa.

‚Tisíc frankov,‘ odpovedal ženský hlas. ‚Zaplaťte hneď, alebo vás nepustím dnu.‘

Vložil som jej do ruky tisíc frankov a zvyšnú stovku som dal svojmu sprievodcovi. Zaželel mi dobrú noc a odišiel. Zvnútra som počul hlas počítajúci bankovky. Potom vystrčila nos chudá stará žena v čiernych šatách. Podozrievalo sa na mňa pozrela, kým ma pustila dnu. Vo vnútri bola veľká tma. Nevidel som nič okrem blikotajúceho plynového horáka, ktorý osvetľoval kúsok omietnutej steny a všetko ostatné vrhal do hlbokého tieňa. Bolo cítiť zápach potkanov a prachu. Starena bez slova zapálila sviecu od plynového horáka a potom predo mnou krívala po kamennej chodbe až ku kamenným schodom.

‚Voila!‘ povedala, ‚choďte dolu do pivnice a robte, čo chcete. Nič nevidím, nič nepočujem, o ničom neviem. Ste slobodný, rozumiete – máte úplnú voľnosť.‘

Ha, messieurs, mám vám opisovať – forcément,* ved’ to sami poznáte – to chvenie, napoly hrôzu a napoly radosť, ktoré zažívate v takýchto chvíľach? Zakrádal som sa dole, skúmal som cestu. Počul som svoj dych a vŕzganie topánok na ka-

* určite

menných schodoch. Inak tam bolo úplné ticho. Na spodku schodiska som rukou nahmatal elektrický spínač. Otočil som ním a veľký elektrický luster s dvanástimi guľami zalial pivnicu červeným svetlom. A hľa, nebol som v pivnici, ale v spálni. Vo veľkej, bohatej, okázalej spálni, od stropu po podlahu vymalovanej na krvavočerveno. Predstavte si to, *messieurs et dames!* Na podlahe červený koberec, na stene červené tapety, na stoličkách červený plyš, dokonca aj strop bol červený. Všade červená, až to páľilo oči. Bola to ťažká, dusivá červená, akoby svetlo prenikalo misami krvi. Na úplnom konci bola obrovská štvorcová posteľ s prikrývkami, ktoré boli červené ako všetko ostatné, a na nej ležala dievčina v červených zamatových šatách. Pri pohľade na mňa sa skrčila a snažila sa skryť kolena pod krátkymi šatami.

Zastavil som sa pri dverách. ‚Poď ku mne, kuriatko,‘ zavolať som na ňu.

Od strachu zvýskla. Priskočil som k posteli. Snažila sa mi vykĺznuť, ale chytil som ju za krk – takto, vidíte? – pevne! Bojovala, začala kričať o milosť, ale držal som ju silno, hlavu som jej zaklonil dozadu a hľadel som jej do tváre. Mala možno dvadsať rokov. Tvár mala širokú. Bola to fádna tvár hlúpeho dieťaťa, ale pokrytá líčidlom a púdom. Jej modré hlúpe oči žiarili v červenom svetle. Mala šokovaný, pokrivený pohľad, aký nevidíte nikde, iba v očiach takýchto žien. Nepochybne to bolo sedliacke dievča, ktoré jej rodičia predali do otroctva.

Bez ďalších slov som ju stiahol z posteľe a hodil na zem. Potom som sa na ňu vrhol ako tiger! Ach, aká radosť, jedinečná rozkoš chvíle! A pre toto, *messieurs et dames*, vám to rozprávam; *voilà l'amour!* Toto je pravá láska, jediná vec na svete, ktorá stojí za námahu. Je to vec, popri ktorej všetko vaše umenie a ideály, všetka vaša filozofia a viera, všetky vaše krásne slová a vznešené názory blednú a sú márne ako popol. Keď zažijete lásku – pravú lásku –, všetko ostatné na svete je len prízrak radosti.

Čoraz divokejšie som na ňu útočil. Dievča sa znova a znova snažilo utiecť, opäť volalo o zľutovanie, ale smial som sa jej.

„Zľutovanie!“ povedal som, „myslíš, že som sem prišiel preukazovať milosrdenstvo? Myslíš, že za to som zaplatil tisíc frankov?“ Prisahám vám, *messieurs et dames*, že nebyť toho prekliateho zákona, ktorý nás pripravuje o slobodu, v tej chvíli by som ju bol zabil.

Ach, ako kričala, trpko nariekala v agónii. Nebol tam však nikto, kto by ju počul. Tam dole pod ulicami Paríža sme boli v bezpečí rovnako ako v srdci pyramídy. Slzy sa jej kotúlali po tvári a rozmazávali púder na dlhé, špinavé flaky. Ach, ten čas, ktorý sa už nedá vrátiť! Vy, *messieurs et dames*, ktorí ste si nevypestovali jemný cit pre lásku, pre vás je takéto potešenie takmer nepredstaviteľné. A aj ja, teraz, keď sa už moja mladosť pominula – ach, mladosť! –, už nikdy neuvidím život taký krásny ako vtedy. Je koniec.

Ach, áno, je to preč – navždy preč. Ach, úbohosť, krátkosť, sklamanie ľudskej radosti! Pretože v skutočnosti – *car en réalité*,* ako dlho trvá vrcholný okamih lásky? Je to nič, záblesk, možno sekunda. Sekunda extázy a potom – prach, popol, ničota.

A tak len v tejto jednej chvíli som zažil vrcholné šťastie, najvyšší a najjemnejší cit, aký človek môže dosiahnuť. A v tej istej chvíli bolo po všetkom a čo mi zostalo? Všetka moja divokosť a moja vášeň sa roztrúsili ako lupene z ruže. Zostal som chladný a mdlý, plný márnomyseľnej lútoti. Náhle mi začalo byť dokonca ľúto plačúceho dievčaťa na podlahe. Nie je to odporne, že by sme mali podliehať takým malicherným citom? Už som sa na to dievča nepozrel. Mojou jedinou myšlienkou bolo dostať sa odtiaľ. Ponáhlal som sa po schodoch von z pivnice a na ulicu. Bola tma a treskúca zima. Ulice boli prázdne a dlažbové kocky pod mojimi nohami duto, osamelo

* v skutočnosti

zvonili. Minul som všetky peniaze, nemal som dokonca ani na taxík. Osamotene som kráčať do svojej studenej, puste izby.

Ale toto, *messieurs et dames*, som vám slúbil porozprávať. Toto je Láska. Bol to najšťastnejší deň môjho života.“

Bol to zvláštny chlapík, tento Charlie. Opisujem ho, len aby som ukázal, akým rozmanitým postavičkám sa darilo vo štvrti Coq d'Or.

Vo štvrti Coq d'Or som žil asi rok a pol. V jeden letný deň som zistil, že mi zostáva len štyristopäťdesiat frankov a okrem nich nič, iba tridsaťšesť frankov týždenne, ktoré som dostával za vyučovanie angličtiny. Dovtedy som o budúcnosti nepremýšľal, ale zrazu som si uvedomil, že hneď musím niečo urobiť. Rozhodol som sa, že si začnem hľadať prácu a – na veľké šťastie, ako sa ukázalo – prezieravo som vopred zaplatil dvesto frankov za mesiac nájmu. Z ďalších dvestopäťdesiatich frankov som popri príjme za hodiny angličtiny mohol žiť mesiac a za ten by som si pravdepodobne mal nájsť prácu. Chcel som sa stať sprievodcom v jednej z cestovných kancelárií alebo možno tlmočníkom. Kus smoly mi v tom však zabránil.

Jedného dňa sa objavil v hoteli Talian, ktorý o sebe tvrdil, že je sadzač. Bol to dosť pochybný človek, pretože mal bokombrady, a tie nosia buď zločinci alebo intelektuáli, a nikto si nebol celkom istý, do ktorej skupiny ho zaradiť. Madame F. sa jeho výzor nepáčil a donútila ho zaplatiť nájomné na týždeň dopredu. Talian zaplatil a zostal v hoteli šesť nocí. Za ten čas dokázal vyrobiť zopár duplikátov kľúčov a v poslednú noc vylúpil tucet izieb vrátane mojej. Našťastie, nenašiel peniaze,